

השבר הסורי-אפריקאי

עוברים הסבה מיקצועית והופכים קברים קדושים של יהודים, והמונים משתטחים עליהם בשקיקה. תופעה מיוחדת? לא דווקא. הנה, סופר אשכנזי ירוע, שהוביל את אשתו ללידה, הלירה שבדרך משם הביתה עצר את מכונתו במקום שומם והתפלל: אלוהים, עשה שהלידה תהיה בסדר! כך התגלגלו הרבנים. תחילה צחקו כל המסובים לאמונות הטפלות של הפרימיטיבים. ובהדרגה חלף הצחוק. עורכת־דין, אשכנזיה ליליא ולעילא, שלפה לוחית־זהב קטנה שהיתה תלויה על שרשרת מתחת לסוודר, ובה המילים „שמע ישראל...“ אייבי נתן סיפר כי בטיסתו הראשונה למצריים, ב־1966, לקח עימו ספר־קוראן, כמתנה למצרים, וספר־תנ"ך קטן לעצמו. בדרך בחורה, מעל לים, פסק המנוע לפתע מלפעול. הוא נגע אינ־סטינקטיבית בספר־התנ"ך, שהיה מונח על ליבו. „מה אני עושה?“ אמר לעצמו. אך באותו הרגע התחיל המנוע לפעול מחדש. כשהוציא אייבי את הארנק מכיסו, הסתבר שיש בו תמונה של הרבי מלובאביץ. לכל מיקרה שלא יבוא.

כזה אחר זה גילו המסובים שיש לכל אחד מהם איוושהי אמונה טפלה, או שהתפלל בשעת מצוקה, וכו' וכו'. כשהגיע תורי, נאלצתי להודות שאין לי אף אמונה טפלה אחת לרפואה, שלעולם אינני מתפלל, גם במצבי לחץ ומצוקה. מעולם לא חשתי צורך בכך. לפתע נזכרתי מתי התפללתי בפעם האחרונה. הרב עמר מול עיני, כאילו קרה אתמול.

הייתי בן 14. עם סיום כיתה ו' בבית־הספר לבנים עלי־שם אחר־העם החלטתי לנטוש את הלימודים ולהתחיל לעבוד. לא היתה ברירה. היינו עניים. אבי ואמי עבדו שניהם 12-14 שעות כיום עבודה גופנית קשה. אמי עמדה וגיעזה חולצות, אבי הביא את הכביסה, ובעיקר, לא אופניו ללקוחות. לא יכולתי להתפנק בבית־הספר ולחיות על חשבונם, כשאני מסוגל להשתכר למח־ייתי. נמצאה לי עבודה בסדנה של טכנאי־רדיו בשם אלסנר כרחוב כריהודה.

אני זוכר את הלילה שלפני יום־העבודה הראשון שלי כשכיר. התהפכתי כל הלילה במיטה, בין ערימות הכביסה, ולא עצמתי עין. במשך שעות התפללתי לאלוהים שיעזור לי במיבחן שלפניי. אלוהים לא עזר לי להיות טכנאי־רדיו. כעבור שבועיים הסתיים ניסונו. התחלתי לעבוד אצל עורדי־דיו. כעבור כמה חודשים התגייסתי לאצ"ל. התחילו חיים חדשים. תפילתי בלילה ההוא היתה תפילתי האחרונה. עברתי מאו הרבה מיבנתים ומשברים. מעולם לא חשתי בצורך כלשהו להיעזר בתפילה או באמונה טפלה אחרת.

אדונו קרוי

היתה לי פנטזיה.

בדימויני ראיתי את קומץ התלמידים מתאספים מסביב לקיבור של משה קרוי. הם נשבעים אמונים לו ולתורתו.

נפוצה הידיעה שקרוי כלל לא מת. גופו אמנם נקבר, אבל נישמתו הצטרפה אל כוחות־הי אור בחלל היצוץ, והיא נמצאת בכל קרן של השמש, החוררת אל עולמנו החשוך, הכפוף לשילטון נו של האל הסאריטי.

רחל אבנרי, העולם הזה

לאט־לאט מצטרפים לכת החי־רשה כל חסידיו הכתות האחרות, כל החוורים בתשובה, כל אנשי הירח ואימן והאריקיי־שנה ומה לא.

זה מתחיל להדאיג את המי מסד היהודי. הוא רודף את אנשי שייקרוי. וככל שהרדיפה מחמיי רה, כך גדל כוחם ומיספרם. שלי־חיים נשלחים לקצווייבטל ועור־שים נפשות.

התורה הגנוסטית של האל הטוב והאל הרע, בני־אור ובני־חושך, הולכת וכובשת את העולם, התיל הדוקרני של אושוויץ הופך סמל הדת החישה, כי באושוויץ התגלתה מלוא רישעותו הפרוורסית של האל הרע.

אנשים אינטליגנטיים, שהתייאשו מכוחו של המדע להיטיב עם העולם, הרואים את שילטון הרשע והטימטום בכל המדינות, מצטרפים בהמוניהם לפולחן האסור. ואו פורצת המהפכה. הדת החרשה הופכת דתי־המדינה בארץ אחת, ומתפשטת בעולם כולו.

במשך אלפיים השנים הבאות מתפללות הבריות לקרוי, תוך שהם הורגות ושורפות ומחשמלות למוות את בני־החושך...

בדיחות אשכול

בתו של לוי אשכול סיפרה בטלוויזיה על הבריונות של אביה. חבל שלא ירשה את חושיההומור שלו.

מכל הסיפורים על ההומור של אשכול, אני אוהב את הסיפור האמיתי הבא:

ביום שנבחר אשכול כראשה־המשלה, אחרי התפטרותו הור־עמת של רודף ברגוויץ ב־1963, ניגש אליו ראשה־השב"כ דאו (עמוס מגנור) ואמר לו כדברים האלה: „אדוני ראשה־המשלה, מעתה אנחנו מופקדים על הגנתך. השומרים שלנו ילדו אותך לכל אשר תלך, ביום ובלילה.“

השב"כניק היסס, הימהם, ואחר־כך הוסיף בקול נמור: „תראה, מר אשכול, אני יודע שאתה אלמן. אולי יש לך איוושהי ידידה שאתה מבקר אצלה. אני מצטער שהשומרים שלי יצטרכו ללוות אותך גם לשם. אבל דע לך, הם לא ידברו לעולם!“

„להיפך“, קרא אשכול בן 68. „שידברו“

רקות, עד שהמירקע נתפס על־ידי שושלח. אולם אצלנו גורמת תוכנית כזאת לשיטת־מוח נגד השלום, ומזוקקת את כל הפחדים הסתומים הממלאים את הלב הישראלי. יש מוסר־השכל סביר לסידרה זו: היהורו מפני הקנאות הרתית, ככל מקום. גם המש רקות מכפר־סבא. ומוסר־השכל שני, שהיה כלול ברבריו של עיתונאי חשוב מצרי בפאריס. קבעתי איתו פגישה במישרדו, והוא איחר בשעה. חיכיתי לו, ואז פרץ פנימה, נסער ומתנשף, וקרא באופן ספונטאני: „אני בא מראיון עם האיית־אללה חומייני (שחי או בווילה ליד פאריס, ערב שיבתו לאיראן). אורי, תגיד לחברים שלך בישראל שימהרו לעשות שלום עם אש"ף. אש"ף זה גוף הגיוני, ובראשו עומדים אנשים שפויים. אם יבואו במקומם הקנאים האיסלאמיים האלה, לא יהיה לכם עוד עם מי לדבר!“

ד"ש חם

יוסי אמיתי, שהיה ממיגש הישראלי־פלסטיני בהאג, הביא לי רישת־שלום ממיל מנצור, שביקש לסמור לי ד"ש. הוא נשא בכנס דברי שקולים ומרשימים בזכות השלום בין ישראל והמדינה הפלסטינית שתקים.

היתה לי סיבה מיוחדת לשימחה זו. וזהו הסיפור: לפני 18 שנים סילחתי הפרופסור הישראלי מלשידרי

בכנסת. „פטי“ היה אז עדיין נץ פרוץ. הוא סיפר לי שהגיע אליו ספר ערבי מבניירות, המוקדש כולו לי.

היה לי קשה להאמין, וביקשתי לשלוח לי את העותק. ואכן, כעבור יום קיבלתי ספר יפה, כשפה הערבית, שהורפס בבירות מטעם ההוצאה הרשמית של אש"ף. הוא נשא את השם „אורי אבנרי והנאצי־ציונות“. כעבור כמה חודשים הגיע אלי גם עותק של אותו הספר בשפה הצרפתית.

החלק הראשון של הספר הביא פירוט של מה שהוא קרא „תוכנית אבנרי“. היתה זאת תמצית הוגנת למדי של הדיעות שלי, כפי שבאו לידי ביטוי בספרי מילחמת היום העשירי. נאומי בכנסת ומאמריו בהעולם הזה.

„תוכנית אבנרי“ קראה להקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, בגדה המערבית וברצועת־עזה, במיסגרת של הסכם־שלום בין שני העמים. או היתה זאת עדיין תוכנית מהפכנית.

החלק השני של הספר היה מוקדש לוויכוח הריף עם תוכנית זו. המהבר, אחר כמיל מנצור, הגיע למסקנה כי „תוכנית אבנרי“ אינה אלא מוזימה ציונית, מסוכנת מכל מעשיהם של גולדה מאיר ומנחם בגין. מטרתה היא לשים קץ למהפכה הפלסטינית.

כעברו שש שנים, כאשר התיידדתי עם איצאם אל־סרטאווי, שאלתי על מנצור זה. סרטאווי אמר שזהו, מן הסתם, איש של החזית העממית.

כאשר כתבתי את סיפרי אויב, אחי הזכרתי אפיוודה זו. כמה ימים אחרי הופעת המהפכה הצרפתית של הספר קיבלתי לפתע מיכתב מפאריס. השולח היה כמיל מנצור. האיש האלמוני מבירות הזדהה כמי שחי עכשיו בפאריס ועובד שם כחוקר במכון לעיונים פלסטיניים. הוא הכחיש בתוקף שהיה שייך אי־פעם לחזית העממית, ותבע ממני לתקן את הדברים במהדורה הבאה. ענית שאעשה זאת ברצון. כאשר הספר יופיע, עוד מעט, גם בעברית (סוף־סוף) אדאג לכך גם שם.

עכשיו מופיע כמיל מנצור ברצון לישראלים, בכנס המוקדש כולו לרעיון השלום הישראלי־פלסטיני ולדרישה של מדינות ישראל ופלסטין, זו לצד זו. מה שנקרא אז בפיו „תוכנית אבנרי“ הוא כיום המדיניות הרשמית של אש"ף, ומקובל גם על חלק גדול של הציבור הישראלי. כמה מרנין.

יש פיתגם ישן האומר: הר וזה אינם נפגשים, אך אדם ואדם נפגשים. מי היה מאמין לפני 18 שנים כי כמיל מנצור ישלח לי אי־פעם רישת־שלום חמה? (ואם יקרא שורות אלה, בתרגום — הנה אני מחזיר לו ד"ש חם.)

הלילה שלפני

ישכנו ליד השולחן נכסתי וריכרנו על ריבוי האמונות הטפלות בארצנו. התמונה היתה מבילה למדי.

הבאבא־בוב מוכר מביהול ירושלמי מוכר כקבוקיין בתוספת כרכה ב־300 דולר במוזונים, בלי חשבונות. מייצרים מקומות קדושים בשטת הסרט הנע. קברים של שייח'ים

אחרי הבחירות של 1984 הוקרנה בטלוויזיה כתבה גדולה של חיים יבין. היא היתה מצויינת, ועוררה למחשבה. במרכז עמדה תיזה ברורה (מילחמת העדות), והכתבה כולה באה להוכיח את נכונותה.

הכתבה של אורי גולדשטיין על הבחירות האחרונות נראתה לי, תחילה, חלשה הרבה יותר. לא היתה בה תיזה מרכזית. היא נראתה כסתם צירוף של תצלומי־רגע. ורק אחרי ההקרנה, כאשר התחלתי לחשוב עליה, נוכחתי לדעת שגם היא טובה מאוד. כי צילומי־הרגע הצטרפו לתמונה אחת גדולה, כמו אבנים בפסיפס. והתמונה מבילה למרי.

כי זהו הרושם שנשאר, ככוננה או בלי כוננה: שהאוכלוסיה היהודית בארץ מחולקת עכשיו לשני עמים שונים. בצד האחד: הציבור המיוחל, הרתי, הימני והעני. בצד האחר: הציבור האשי כנוני, החילוני, הליברלי והמי בוסס. בין שני הציבורים רובצת תחושה, בקע, מעין שבר סורי־אפ־ריקאי.

גיאת היה לזהות בקלות, וכמי עט תמיד נכונה, את מי שומד לגנפך בכרוה של הליכוד, ואת מי שימאח בנימוס כפיים לשימי עזן פנ. די היה בחוות החרי־צונית, בשפת־הגוף, בסיגנוני־דיבור, כדי לשייך כל אורה לעם שהוא שייך אליו.

גולדשטיין

אם זוהי התמונה הנכונה והשלמה, ובעיקר — התמונה הסופית והבלתי־ימנעת, כי אז נגורה על מיפלת־העבודה גסיסה איטית. הקהל שלה הוא גזע העומד להיכחד. הדמוגראפיה תגדיל את הקהל הימני משנה לשנה. ואם אין למיפלת־העבודה יכולת להתחדשות, מסר חדש ומנהיגים חדשים בעלי כריזמה, היא פשוט תמות.

(יש בדיחה האומרת: „מיפלת־העבודה היא בדרך הנכונה. היא תרד עד ל־10 מנדאטים, ואז תהווה את לשון־המאוננים ותשלוט במקום הדתיים.“)

איני מאמין שזהו פסק־דין סופי. אבל זהו בהחלט אות־אזהרה, שיש בו ציווי.

הציווי הוא: אסור למחנה השלום והקידמה להישאר צמוד לעם האחד. עליו למצוא אחיה איתנה כעם השני. עליו לחצות את התהום הפנימית. לא באופן מכני, טכני (זה בלתי־אפשרי), אלא מכחינה רעיונית, רוחנית. זהו המיבחן.

ובצורה ציורית: יש להביא לכך שכסרט שייעשה על הבחירות הבאות לא תהיה עוד אפשרות לדעת מראש בעד מי הצביע פלוני, ואיו כרוה הניף, רק על פי חוות־דפנים, מקום־המגוריו ומוצאו. התפקיד איננו לגשר על פני התהום הגדולה, אלא למלא אותה ולחללה.

חרב האיסלאם

תחילה תמהתי מדוע החליטה הטלוויזיה הישראלית להקדין את שני פיסקי הסידרה חרב האיסלאם.

הסידרה לא היתה פרו־ישראלית. להיפך, ישראל מתוארת בה כמדינה שחצנית ואכזרית, העוזרת במעשיה השחצניים להגביר את ועם האיסלאם על המערב.

ישראל מתוארת גם כמדינה טיפשיית. כאשר פלש צה"ל לדרום־לבנון ב־1982, התקבל על־ידי השיעים כבואל, מפני שכוחות־אש"ף, ששלטו בשטח, התייחסו אל האוכלוסיה המקומית כהתגשאות.

(אני יכול להעיד שקבלת־הפנים לצה"ל אינה אגדה. ביום הרביעי של הפלישה גנבתי את הגבול. עברתי במכונית הפרטית שלי, בחברת שתי חברות־המערכת, בתריסר כפרים שיעיים, בדרך לצירון. למרות שהיינו לבנוני, בלי כל ליווי צבאי ובלתי־הימושים, התקבלנו בכל מקום בשימחה ובידידות. אילו התפתינו להיענות להזמנות לשנות קהווה בבית, לא היינו מגיעים לעולם לפאתי צירון.)

כעבור כמה חודשים היו כל אותם השיעים מוכנים להשליך את נפשם מנגד ולהרוג חיילי־צה"ל במשימות־האכזרות. עד היום שונאים אותנו השיעים ככפרי האלה, כפי שנראה היטב בסרט. אם כן, מדוע הוקרנה הסידרה? הרי לא רצו להגיד לנו שהישראלים אינם טיפשים פחות מאשר הסובייטים באפגניסטאן. מה היתה הכוונה?

לבסוף הבנתי את המסר. הסידרה הוואת (סידרה בריטית שהיתה לה, למרבה הצער, איכות אמריקאית) באה להנחיל לנו את הכרה שמיליארי מוסלמים הם קנאים חשוכי־מראפ, פראי־אדם צמא־דם. הוקלטו דבריהם על טטרונטים מצרים, שושבו לבני כל זכר לתרבות המערבית. צעיר מצרי הצדיק את כריתת כפות־ידיהם של גנבים והוצאתן להורג של נשים נואפות. המוני צעירים שותתים־דם, שפעצו את עצמם ביום־הזיכרון לנפילת האימאם חוסיין, הונצחו בדרום־לבנון בסצנות מקפאות־דם. ההמונים צעקו: מוות לישי־ראל! מוות לבנצטון!

המסר הגלוי או הסמוי: עם כאלה אי־אפשר לעשות שלום; פראי־אדם אלה ירצו תמיד להשמיד אותנו.

אך המסר הוא כחוב מעיקרו. יש יסודנות (פונדמנטליזם) בכל ארצות האיסלאם. אולם כרוב מדינות האיסלאם זהו מיעוט קטן. במדינה סובלנית כמו מצריים, למשל, יכולים הקנאים לרצוח נשיא ולעורר מהומות, אך אין להם כמעט שום סיכוי לחולל מהפכה. הקנאים הדתיים שלנו, אנשי גוש־אמונים והמתחרות למיניהן, חזקים ומסוכנים יותר.

הקנאות האיסלאמית הוצאה בסידרה זו מכל פרופורציה סביר, רה, כדי ליצור סנסציה. באנגליה זה יכול לעורר צמרמורת לכמה